

‘Bij het geringste vermoeden vraag ik door’

Wat moet je ook alweer doen bij een niet-pluisgevoel rondom een (levens)testament? Mag je wel of geen andere partijen inschakelen en hoe zit het met de geheimhoudingsplicht? Drie betrokken deskundigen over het KNB-Stappenplan bij financieel misbruik ouderen.

TEKST Jolanda aan de Stegge | BEELD Shutterstock

Afgelopen februari hield de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) een enquête onder haar 3.109 leden over het gebruik van het Stappenplan bij financieel misbruik ouderen. 2362 leden (11,6 procent) reageerden. Uit de antwoorden blijkt dat bijna 20 procent van de respondenten nog nooit van dit stappenplan heeft gehoord, bijna een kwart nog nooit financieel misbruik bij een cliënt heeft vermoed of geconstateerd, 95 procent nooit melding heeft gemaakt van financieel misbruik bij Veilig Thuis en 71 procent niet weet dat hij überhaupt meldrecht heeft.

TWEDE NATUUR

‘Het begint ermee dat je financieel misbruik moet kunnen herkennen. Je moet weten op welke manieren mensen weleens misbruik proberen te maken van jou als notaris. Dat is een kwestie van bewustwording.’ Voor kandidaat-notaris Laura van Kempen is het KNB-Stappenplan bij financieel misbruik ouderen al jaren gesneden koek. Zij nam deel aan het door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) opgezette Actieplan Ouderen in Veilige Handen, waarin organisaties zoals Veilig Thuis, politie, huisartsen, banken en het notariaat samenwerken om financieel misbruik van ouderen te bestrijden. Sindsdien let zij standaard op alle mogelijke signalen die zouden kunnen duiden op onregeligheden. ‘Bij besprekingen, vooral met oudere mensen, ben ik continu bezig met:

wat is de situatie, hoe komt iemand over, wil hij dit zelf of wordt hij gedwongen? Bij het geringste vermoeden vraag ik door, dat is een tweede natuur geworden.’

DYNAMIEK SIGNALEREN

‘Hopelijk ontwikkelt iedere (kandidaat-)notaris deze alertheid, want Nederland vergrijsst en steeds meer ouderen stellen een (levens)testament op. Financieel misbruik van ouderen is aan de orde van de dag. Vermoedelijk zien wij slechts het topje van de ijsberg’, zegt Marianne van der Krans. Zij is voorzitter van het Landelijk Platform Bestrijding Ouderenmishandeling (LPBO) en projectleider ouderenmishandeling Veilig Thuis Utrecht. Veilig Thuis is hét advies- en meldpunt voor alle vormen van huiselijk geweld en mishandeling, waaronder ook financieel misbruik van ouderen valt. Dat draait vrijwel altijd om afhankelijkheidsrelaties. De eenzame of hulpbehoevende oudere is vaak zo bang voor contactverlies dat hij meegaat in de wil van degene die hem onder druk zet. Volgens haar is nog lang niet elke (kandidaat-)notaris voldoende op de hoogte van de dynamiek rondom financieel misbruik van ouderen en weten velen ook niet dat zij voor

advies bij Veilig Thuis kunnen aankloppen. ‘Notarissen die (levens)testamenten opstellen, moeten weten dat het vaak voorkomt en geraffineerd in elkaar kan zitten. Vanaf het moment dat financieel misbruik een optie in jouw denken is, ga je het pas signaleren.’

TOESTEMMING

Recent is het KNB-stappenplan aangepast. Op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) uit 2015 heeft de notaris meldrecht: als hij zijn niet-pluisgevoel meldt, handelt hij niet in strijd met zijn geheimhoudingsplicht. In eerste instantie vraagt de notaris zijn cliënt om het financieel misbruik zelf te melden bij Veilig Thuis. Als diegene dat niet wil, heeft het de voorkeur dat de notaris dit doet met toestemming van de cliënt. Madeleine Hillen-Muns van het Notarieel Bureau licht toe: ‘Voor cliënten die wilsbekwaam zijn, kun je als notaris bijna nooit zeggen: “Ik weet het beter dan jij, dus ik ga hier melding van maken.” Dat kan alleen in zeer ernstige gevallen, bijvoorbeeld als iemand ook fysiek onder druk wordt gezet.’ Bij een wilsonbekwame cliënt zijn de mogelijkheden om misbruik te melden zonder toestemming ruimer. Om niet het beroepsgeheim te

‘Vanaf het moment dat financieel misbruik een optie in jouw denken is, ga je het pas signaleren’

schenden, moeten er wel altijd gegronde redenen voor zo'n melding zijn. Het mag alleen als er geen andere oplossing is en als de melding in verhouding staat tot het misbruik. De proportionaliteit van het misbruik is van belang. Hillen-Muns: 'Dat moet de notaris zich afvragen voordat hij meldt, want zo'n melding betekent een enorme inbreuk op iemands leven. Absoluut zekere antwoorden op die vragen zijn ook weer niet nodig. De notaris mag een eigen afweging maken.'

ONDERZOEK

Elke (kandidaat-)notaris kan bij financieel misbruik anoniem contact opnemen met Veilig Thuis. Zij denken mee en geven advies, waarna de beller zelf verder kan met zijn cliënt. Bij een melding van financieel misbruik draagt de (kandidaat-)notaris de zaak over aan Veilig Thuis. Dat doet onderzoek, brengt het misbruik in kaart en geeft advies aan het slachtoffer over hoe het kan worden gestopt. De (kandidaat-)notaris krijgt hiervan altijd een korte terugkoppeling. Andersom is met

de KNB geregeld dat Veilig Thuis-medewerkers contact mogen opnemen met een (kandidaat-)notaris om hem op enkele zaken te bevragen naar zijn bevindingen inzake een geval van financieel misbruik.

BESPREEKBAAR

Kandidaat-notaris Van Kempen maakt financieel misbruik waar nodig bespreekbaar. Zij zorgt ervoor dat zij alleen is met haar cliënt om de situatie te kunnen beoordelen. Dan zegt zij bijvoorbeeld: 'Wat vindt u ervan dat hij/zij dit van u vraagt? Vindt u het moeilijk nee te zeggen?' Of: 'Vindt u dat een gebruikelijk verzoek van een familielid?' Als contact met een externe ondersteuning een oplossing zou kunnen bieden, legt zij de weg uit naar de GGZ of Veilig Thuis. 'Ongevraagd een hulpverlener op iemand afsturen, zal naar mijn mening niet tot een oplossing leiden. Vanwege onze geheimhoudingsplicht heeft het de uitdrukkelijke voorkeur dat iemand zelf melding maakt van het misbruik.'

FAKE TESTAMENT

Aan het stappenplan is een handleiding toegevoegd voor het doen van aangifte bij de politie en wat hiervoor nodig is. Opmerkelijk is dat de respondenten buitengewoon kritisch zijn over stap 5 in het stappenplan. Dit adviseert de misbruiker te misleiden en gebruik te maken van de mogelijkheid een zogenoemd *fake* testament op te stellen. Hierin staat wat de misbruiker wil. Die weet echter niet dat daarna het werkelijke testament volgt, met daarin uitsluitend de wil van de erflater. 'Een absurd advies', 'In strijd met de eer en waardigheid van het ambt' en 'De beroepsgroep onwaardig', aldus enkele commentaren. Van Kempen kan het zich voorstellen dat een *fake* testament bescherming kan bieden aan de testateur. 'Maar als die laatste sterk onder druk staat van de misbruiker is het de vraag of hij dit geheim weet te houden voor hem of haar.' Verder vindt zij het stappenplan glashelder. 'Het ondersteunt mij in mijn beroepsuitoefening. Het is een kwestie van lezen en het je eigen maken.' ■

TIPS

- Ga als (kandidaat-)notaris op bezoek bij Veilig Thuis in jouw regio en overleg wat je voor elkaar kunt betekenen. Zodra je daar een contactpersoon hebt, zoek je elkaar gemakkelijker op.
- Win informatie in bij collega's.
- Leg twijfels en overwegingen over een casus anoniem voor aan een andere (kandidaat-)notaris: wat zou jij doen? Dergelijke gesprekken kunnen helpen om tot een beslissing te komen.